

rek asztalok között és szoba állt a lányokkal mély gondokba merülve. Két ujjával morzsolgatta vastag pitttyét a szabó, fontolgtatva az eshetőségeket, különös töprengésbe elmerülve, közelről éppen úgy, mint távolból mustrálgatva a lányokat. Be kell vallani, nem volt nagy sikere. A lányok ismerhették már a szabót, mert csak nevettek rajta, szemébe éppen úgy, mint háta mögött. Egyik sem akart kötélnek állani, pedig egymásután valamennyit megkörnyékezte a szabó, kezében a zörgő tallérokkal, mind konokabban és mind szomorúbban. De a lányok csak nevettek rajta és egymásután háritották el maguktól ajánlatait. „Nem megyünk veled Artur bácsi.“ — mondták a lányok a szabónak, mert Arturnak hívták és a nevét is tudták a lányok, — „Nem megyünk veled, mert te ezért a pár pesóért olyan dolgokat követelsz, ami nekünk is többbe kerül.“ — mondták és nevettek a szabón.

Egyideig még járkált a teremben fel és alá a szabó, fogdosgatva a lányokat és csörgetve kezében a pénzt mind fáradtabban és kedvetlenebbül, mind reményvesztettebben, míg végre felhagyott a járkálással. Bedobott a villanyzongorába egy pénzdarabot és leült mellém a kis pléhasztalhoz a girlandok alá. „Ma nem volt szerencsém,“ — mondotta bölcsen és a restelkedés legkisebb jele nélkül, — „de azért ne gondolja, hogy mindig így szokott történni a dolog. Van eset rá, hogy csak úgy török utánam magukat a lányok, ha belépek a szalomba, már szaladnak felém és egyik is huz, másik is huz, hogy csak velem szórakozhasson. Van néha úgy, hogy mindenki az én asztalomhoz ül és még az ölembe is ülnek ketten, hárman, alig hogy le tudom magamról fejteni őket. Nem tudom mi ütött ma beléjük. Talán keveset ígértem ma nekik, no jó, bizony nagyon lehetséges, hogy ez volt az oka. Legközelebb összegyűjtök még öt pesot és megint eljövünk ide, meglátja, úgy fogadnak bennünket, mint annyi aranyat. Egészen biztos, ha lesz még külön öt pesom, egészen másképpen alakul majd a helyzet.“ — mondotta és rövid kis karját kinyújtva mereven maga elé az asztalon és ideges kopogással kísérte a villanyzongora dühödő recsegését.

Ó S Z E R - I R O D A L O M

Írta: NAGY ISTVÁN

— „500 csók három lei, csak három lei, kérem. Az igazi férfit ötért adom, öt koszos lejért, kérem. A tiündéri hercegekissasszonyt kettőért is elszórom, kérem, mert hiányzik a hátulja...“ — kiabálják kint a Vágóhid-téren, minden hétfőn és szerdán délelőtt. Télen, reggel nyolctól délután háromig, nyáron, már reggel hattól. Törvényes keretek közt. A kiárúsító nő annak rendje és módja szerint lefizette a két lei helypénzt a városi vámszedők börténkájába, akik ugyanezekből a táskákból lyukasztott jegyeket adnak nyugta fejében. Szégyenkezni sem muszáj, bár a kiárúsító nő, még csak egy spanyolfal mögé sem viszi a vevőt, mert a sok le-fel nyüzsgő ember, jóformán oda sem figyel. Megszokták ezt a mindennapi látványt és a trágár kiáltozásokat. Csak a közelben alkudozók vetnek fel hangosan, ha olykor akad egy-egy mókásabb munkáslegény, aki áttöri a bámészködők sokaságát és hetykén odaszól az 500 csókkal kereskedő asszonynak,

akinek a hidegtől kék az orra, elől hiányzik a foga és már olyan tisztes korában jár, amikor bajussza serken az asszony-embernek is:

— Kenje ide azt az ötszázat, nagysád, de csak kettőt adok érte, — s a két lejt már nyújtja is a legény.

A „nagysád“ komikusan szörnyülködve esküszik, hogy neki négyben áll az 500 csók és inkább hajlandó kúpótolni még eggyel az ötszázat, de háromnál alább nem adja s ezzel méltatlankodva emeli fel az 500 csókot az *Igazi férfiről*, aki szemérmetlenül heverészik *A tündéri hercegisasszony* mellett... Mert nem kell semmi rosszra gondolni. Mindezek csupán könyvlények az ugynevezett *Kékregények* vagy a *Szines regénytár* családfájáról. Ugyanis a kolozsvári őszeren vagyunk, ahol tömegével jönnek-mennek az egyszerű emberek. Ilyenkor újévtáján a már munkanélküli kőművesek, ácsok, szobafestők, álmos, éjjel dolgozó pékek és pincérek, menekülésre kész ócskás zsidók, magyságaik rongyait áruló cselédek, új csebreket áruló mórvidéki parasztok és rengeteg sok cipészné, szabóné és más asszonynépség. A fagyos földön ujságpapírra terítve árulják újévi reményeiket. Ki ruhát, ki cipőt, ki gramofont és minden ötödik ráadásul árulja a lelkét is, illetve a kiolvasott „sárgaregényeket“. Ezek a lélekárusok rendszerint középosztálybeli emberek megbizottai. A *Délibáb*, *Tolnai Világlapját* habzsoló, „rádióéletes“ népek kopott nadrágja mellett ott fekszik kiterítve nem kevésbé kopott lelkük is, az őszeroadalom. A könyvek már kevésbé kopottak, mint a nadrágjuk. Szinte ujak még. Látni rajtuk, hogy csak az ő polgári családjuk tiszta keze érintette még a fedőlappjukat. E könyvek házról-házra csak akkor indulnak el szorgalmasan, ha a munkásnépség itt megveszi őket... Ez a népség ritkán veszi ujan a könyveit... De így ócskán aztám mohón. Gondoljuk el, az asszony mégis odaadja az 500 csókot két leiert, az *Igazi férfit* öt leinél alább ugyan nem adja, de ráadásul „megszerezi“, ahogy itt mondják, a hercegisasszonnyal... sőt pár szóval emlékezetből elmondja a hiányzó két lap tartalmát is, hogy ne károsodjék semmit a vevő. Mig mesél, gőzölgő döblecet majszólo, didergő asszonyságok, pékek, kőművesek és fejszenyelet áruló parasztok dugják fejüket az 500 csókra sóvár legény feje mellé, hogy ők is hallják a tündéri hercegisasszony csudálatos végét a királyfival...

És ez így megy a világháború óta évről-évre, fokozódó tempóban. A „sárgakönyvek“, a „kékregények“, a „Nick Carterek“ mesezuhataga zudul a külvárosokba az őser szűrőjén keresztül és a szegénység csatornáin, a pletykás szomszédolás és a kölcsönös segítség eme nagyszerű véredényein százezer irányba szivárog szét a rémregény mérgező fertője, mely már szinte-szinte érintetlené teszi a külvárosi tömegeket a komoly irodalom hatásaival szemben.

A napokban újra az őszeren szemlélődve egy Schubert partitúra bus társaságában mindössze egyetlen Dosztojevszki regényt láttam egy munkásember lábánál heverni. Megviselten és fáradtan hányódott ott, a szomszédolás fekete és zsiros nyomaival kemény fedelén. Az avas színű lapokon legalább két munkásnemzedék és egy egész külvárosi negyed ujjlenyomata diszelgett, jelezve, hogy volt idő, amikor ilyen nehéz műfajt is megbirt emészteni a külváros. Most sajnos senki se nyult utánna, még én sem, nehogy hiábavaló reményeket ébresszek szomorúan ácsorgó gazdájában... Ugy távolról nézve, ha jól láttam *Szegénység* vagy *Szegények*

volt ennek a Dosztojevicski könyvnek a címe... Ez a cím érthetővé tette a közérdektelenséget. Utóvégre, ki boldog még pénzt is adni a szegénységért. Láttam ugyanakkor egy másik teljesen mai kor szülötte komoly könyvet is. Az Erdélyi Szépművés Céh kiadásában megjelent *Erdélyi Csillagok* címűt. Bizony ezek után a csillagok után sem kapkodott senki. A külváros lassan leszokik a csillagok utáni kapkodásról, ha még sokáig zuhog közéjük ez a rémregény-Niagara. Meg is látszott az Erdélyi Csillagokon, hogy nem nagyon fogdosták mocskos földi kezek, mielőtt idekerült volna, mert szinte olyan tiszta volt a fedőlapja, mintha most került volna ki a könyvkötőéből...

Ezzel szemben, a magyar nyelven megjelenő dömping irodalom limonádé özöne mellett, alig-alig lézeng az ószeren tíz-tizenöt darab román nyelvű ponyva, pedig a külvárosok közel 50 százaléka már román lakos... Ez a pár darab se örvendett érdeklődésnek, holott nagyon csábítón szóltak ilyen címelkel. *Pământul în flacăra, Ce ai făcut din inima mea?, Lupul singuratic, Fantomul galben...*

Nem tudom, vigasztaló jelenségnek tekinthető-e a románnyelvű irodalmi termékek ószeri hiánya, vagy csak azt jelenti, hogy a frissiben városiasodott román tömegek irodalmi érdeklődése még a ponyváig sem jutott el? Inkább ez az utóbbi a valószínű, de amennyire lehangoló jelenség ez, éppen annyira vigasztaló is, mert ez az állapot lehetővé tenné a fiatal román értelmiségnek, hogy jó könyvekkel kezdjék tömegeik irodalmi nevelését.

Például mi akadályos volna annak, hogy népnevelésük első szabályaként kötelezzék a könyvkiadókat, hogy a klasszikus írók műveit nyomassák tizezres példányokban és ószeri áron, míg a ponyvairodalom termékeit, melyeket elsőkézben úgy is a módosabbja habzsol, kevesebb példányban és méregdrágán... Mert a külváros olvasmányai kiválasztásánál bizony elsősorban az olcsóságot veszi számításba. Az ordító 500 csókos könyvcímek és könyvtartalmak csak az olyan elrontott olvasó tömegek-nél jönnek számításba, mint például a mi városi magyar olvasó tömegeink. Viszont vigasztaló tünet a mi tömegeinknél, hogy bizonyos csömör észlelhető már köztük ezek iránt a vizenyős könyvek iránt. Ma már koránt sem kapkodják úgy az ószeren. „Mind egy kutyák ezek“ hallok egyszerre több ilyen megjegyzést a könyvtárosok ajánlgatásaira. A ponyva ugyelátszik már betöltötte náluk szükségszerűnek éppen nem mondható kulturhivatását és jöhetne már a jobb könyv is. Az ócskapiac keresleteiből kiindulva, bizonyos azonos feladatokra lehet következtetni úgy a román, mint a magyar népnevelés terén; helyesebben: a magyarság ki kellene, hogy szorítsa az ószerirodalomból az uralkodó ponyvaterméket, a románságnak ugyanakkor nem kellene beengednie oda a *Sárga fantomok*-at.

Ez persze máról-holnapra nem valósítható meg, de máris nagyon sokat tehetne, különösen a fiatal magyar értelmiség, ha a főiskolai önképzőkörökön és a kultur előadások keretein belül bölcs és keresztény oktatóik nem azt tűznék ki elsőrangú kultur feladatául az ifjuságnak, hogy utálja a zsidókat... Ehelyett az idő és erőközpontosítás helyett szüntelenül keresniük kellene azokat az adott lehetőségeket, melyek révén intézményeiken kívül megszervezhetnék a külvárosi kölcsonkönyvtárak háló-

zatait, gondoskodva azok jó könyvekkel való ellátásáról és a jó könyvekre való nevelés módszereiről. Különösen sokat tehetnének ezen a téren az erdélyi munkás írók és munkás értelmiségiek, akik ismerik a külvárosi viszonyokat, mert közvetlen kapcsolatban élnek azokkal...

Igy például jól tudják, hogy nem egy uccában akadnak már olyan külvárosi olvasók, akik szomszédaiknak 1 leírt kölcsönöznek ki könyveket ószerről felszerelt „könyvtárukból“. Az ilyeneket kis fáradsággal össze lehetne barátkoztatni a már meglévő munkás „breszlák“ (volt szakszervezetek) könyvtáraival, hogy egymást kölcsönösen kiegészítsék. Az is közismert, hogy a külvárosi borbélyüzletek járatnak ujságokat és olcsó folyóiratokat vendégeik szórakoztatása számára s vajjon mi akadály volna annak, hogy üzleteikben nivós kis kölcsönkönyvtárakká fejlesszék ki folyóirattárukat? A mesterek és segédek hétköznapi sovány jövedelmüket fokozhatnák így, ugyanakkor hétköznapijuk kényszerű tétlensége átalakulna népnevelői tevékenységgé. A breszlába tömörült borbélysegédek bizonyára kapva-kapnának ezen a szerepen, amit nagyszerűen be tudnának tölteni egy könyvtáros tanfolyam meghallgatása után. A borbély kölcsönkönyvtárak felállításával megoldódna az a nehézség, ami a drága üzletbér miatt már előre lehetetlenné teszi a külvárosi kölcsönkönyvtárintézmény kifejlődését. Ha nem vigyázunk, a tisztán üzleti szempontokat követő ószeri könyvárusok és kapualji könyvkereskedők fogják hasznosítani azt a külvárosi kollektív ösztönt, mely ma a házról-házra való könyvkölcsönzésben jut kifejezésre s amelltt általánossá teszi az új olvasó tömegekben is, az eddig ponyvairodalomnak nevezett ószerirodalom iránti érdeklődést.

Még egyszer és nem utoljára: ki a ponyvával az ószerirodalomból.

A MODERN ROMÁNIA KIALAKULÁSA

(1821—1914.)

Írta: AUREL VIŞAN

A múlt század elejétől, a török birodalom fennhatósága és Konstantinápolyból kinevezett uralkodók alatti kis román fejedelemségektől az 1916-os román királyságig Románia társadalmi törekvésekkel zsufozt fejlődésen ment át.

A mai Románia legszembetűnőbb kezdetének a Tudor Vladimirescu által vezetett 1821-es forradalmi mozgalmakat s talán ugyanannyi joggal az 1829-es adrianopoli orosz-török békekötést tekinthetjük. E két tény lényegében szorosban egymáshoz tartozik s a román nép történetének igen jelentős pillanatát határozza meg.

A munténiai és moldovai fejedelemségeket az egész 18. századon keresztül s még a múlt század elején is a szultán által kinevezett uralkodók kormányozták. A román történelemnek ez az egész korszaka „fanarioták korszaka“ néven ismeretes, minthogy a legtöbb uralkodó Konstantinápoly Fanar nevű külvárosából származó gazdag görög volt: ezek hatalmas özszegekért megvásárolták a fejedelemségek trónját, hogy azután azt tizszeresen kapják vissza az országokból.